FINANCOVÁNÍ OBNOVY: VZPOMÍNKY NA BUDOUCNOST

VOJTĚCH KOTECKÝ

Mgr. VOJTĚCH KOTECKÝ, Ph.D.
Zabývá se vztahem české ekonomiky a environmentální politiky. Působí v Centru pro otázky životního prostředí Univerzity Karlovy. Deset let byl programový ředitel Hnutí DUHA a člen Rady vlády pro udržitelný rozvoj, poté působil v pražském institutu Glopolis.

Návrh národního plán obnovy přírody nařýsoval, jakými směry by se česká krajina měla proměňovat. Důležitým úkolem příštích let bude najít praktické nástroje, jež by plánovaná opatření uvedly v život.

Často nepůjde o přímé naplňování managementových opatření ochranou přírody, nýbrž instrumenty, která k potřebným intervencím přimějí někoho jiného – většinou hospodáře či vlastníky půdy. Klíčovou podmínkou bude financování. Jak uskutečnit plán, jehož náklady se v první fázi odhadují na více než 11 miliard korun ročně?

Na to narážela ad hoc expertní skupina pro nástroje implementace a financování, která měla promýšlet, jak naplňovat opatření národního plánu na obnovu přírody. Stručná odpověď zní: bude potřeba najít více peněz.

Dostupné rozpočty vyplynou především z přípravy unijního rozpočtu na příští programovací období: Víceletého finančního rámce (MFF) 2028+ a českého Národního a regionálního partnerského plánu (NRPP). Návrh chystaného unijního nařízení o výkonnostním rámci, který stanovuje hlavní rozpočtová pravidla, na dvou místech explicitně zmiňuje obnovu přírody jako účel financování. Nakolik ale tuto možnost využije, bude ovšem na rozhodnutí české vlády.

Část potřebných prostředků bude víceméně jistě k dispozici – například po roce 2028 nesporně bude pokračovat nějaký model zemědělských dotací a jeho součástí bude nějaká forma agroenvironmentálních podpor. Praktičtější plánování konkrétních nástrojů nicméně závisí na finálních návrzích obou dokumentů. Expertní skupina na tuto překážku opakovaně narážela: jakákoli diskuse byla nutně silně akademická, protože neznala ani přibližný rozpočet, se kterým by šlo pro obnovu přírody počítat – natož jeho konkrétnější pravidla, například jak přesně bude vypadat rozsah agroenvironmentálních programů.

Pokračování existujících programů ovšem evidentně nepostačuje. Bez úplně nových zdrojů nejde plán realisticky naplnit – a šlo by patrně o částky řádově vyšší než tradiční krajinotvorné programy.

Pravděpodobně nejsou nepředstavitelné scénáře, v jakých se nezanedbatelné nové prostředky objeví. Každý z nich ovšem nutně předpokládá za prvé nějakou formu rozpočtové prioritizace a za druhé explicitní rozhodnutí, že prioritou bude obnova přírody, popřípadě bezprostředně související agendy (například adaptace krajiny na změny klimatu). Ani jedno není nemožné. Obojí se může stát politicky populárním. Ovšem obojí by také vyžadovalo značný úkrok od běžného českého politického provozu i administrativní rutiny. A ani v sebelepším scénáři asi nelze počítat s bonanzou, jaká by pokryla potřeby. Každopádně rozumnější patrně bude konzervativně očekávat, že nové rozpočty spíše nebudou velké.

Proto může být nezbytné uvažovat také o kreativních přístupech financování. Jednou stránkou je metoda alokace prostředků. Expertní skupina krátce diskutovala, zda by mělo smysl v zemědělství a dalších hospodářských sektorech prověřovat takzvané reverzní aukce, které snižují finanční náklady a více vtahují uchazeče do plánování (viz FOP 1/2025). Postupně se asi také bude rozšiřovat prostor pro platby za výsledek, jaké se nyní testují na druhově bohatých loukách v CHKO Železné hory.

Kromě tradičních paušálních podpor za opatření lze v zemědělství a dalších hospodářských sektorech více pracovat

s platbami za výsledek nebo s takzvanými reverzními aukcemi (viz FOP 1/2025).
Druhým směrem by bylo cíleně pracovat na synergickém využití výdajů, které neslouží k podpoře biodiverzity, ale mohly by s ní pomoci. Zemědělství posiluje ochranu proti erozi; municipality investují do zeleně kvůli rekreaci, ochraně před horkem a retenci srážkových přívalů. Ochrana přírody pracuje na tom, aby do nich vpravila explicitní kritéria biodiverzity – NPOP je možná vhodným rámcem, jak tomuto úsilí dát systematičtější rozměr. Poskytování veřejných služeb v obnově přírody by se mohlo stát jedním z explicitních zadání pro vybrané státní podniky.
Nemálo se také diskutuje o potenciálu privátního financování. Poptávka firem po vlastní udržitelnosti může vytvářet nabídku přímého financování obnovních projektů nebo nákupu takzvaných biokreditů. Jde o perspektivu, kterou bude potřeba sledovat. Zároveň od ní nelze čekat zázraky: na globálním trhu se od roku 2022 prodaly biokredity za celkem 2,8 milionu dolarů. Poptávka má sice sklon k růstu, ale bude nějakou dobu trvat, než dodá prostředky s reálným dopadem. Firmy budou spíše než přímým financováním přispívat k obnově patrně tím, že formují ekonomiku – hospodářské postupy svých dodavatelů zemědělských komodit či dříví, charakter nové zástavby a podobně – směrem k postupům vstřícnějším k biodiverzitě.